

12.06.24

Innspill til statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet

Dette er et felles innspill fra arkitektorganisasjonene Arkitektbedriftene i Norge (AiN), Norske arkitekters landsforbund (NAL) og Norske landskapsarkitekters forening (NLA).

Vi vil berømme arbeidet som har blitt lagt ned i å videreutvikle og utdype retningslinjene, og ser svært positivt på at staten med dette forsøker å styrke det offentlige innsats for samordning av areal- og transportplanleggingen.

Generelt til planretningslinjene

Vi vil innledningsvis understreke betydningen av å se ulike samfunns mål i sammenheng, med en tilnærming der tiltak og virkemidler vurderes samlet. Retningslinjene for areal og mobilitet (SPR-AM) må derfor ses i sammenheng med retningslinjene for klima og energi (SPR-KE), og sammenhengen mellom disse bør tydeliggjøres i begge retningslinjene. Vi mener SPR-AM med fordel kunne blitt strukturert tilsvarende SPR-KE, som vi mener er forbillig tydelig og systematisk. Her er det i større grad koblinger til gjeldende samfunns mål med en klar operasjonalisering i angitte forvaltningsverktøy og mer entydige føringer.

Arkitekturorganisasjonene tror ikke at retningslinjene slik de nå er utformet, i tilstrekkelig grad vil bidra til måloppnåelse for nasjonal politikk og oppfølging av internasjonale avtaler. Vi mener at SPR-AM må stille tydelige krav for at vi skal oppfylle ambisjonene om bærekraftig utvikling og Norges natur- og miljømål. Vi viser i denne sammenheng til Riksrevisjonens nylig avgitte rapport om myndighetenes styring og samordning for å nå Stortingets vedtatte klimamål, hvor Regjeringens samordning ble funnet for svak.

Høringsforslaget for SPR-AM er omfattende, og vesentlig utvidet fra gjeldende SPR. Vi mener omfanget med fordel kan begrenses noe ved å sløyfe gjentakelser og noen unødvendige detaljer uten at dette går på bekostning av ambisjonene. Et sentralt hensyn med retningslinjene bør være at de er mest mulig entydige og konsekvente, og dermed kan bidra til forutsigbarhet i forvaltningen.

Vi mener retningslinjene bør strammes opp, ved å benytte skal-formuleringer fremfor bør-formuleringer, i tråd med formålet om å sikre en samordnet og bærekraftig bolig-, areal- og transportplanlegging. Det er behov for å stanse, og helst reversere, tap av naturmangfold, dyrka mark og friluftsområder. Og det må alltid tas hensyn til klima, naturmiljø, friluftsinnteresser og stedskvaliteter. Det er behov for å stimulere til høy kvalitet i alle menneskeskaptede omgivelser, og tilrettelegge for miljøvennlig og helsefremmende livsstil i levedyktige og attraktive lokalsamfunn over hele landet. Videre mener vi at retningslinjene legger opp til et kunstig skille mellom byer og spredtbygde strøk, og dermed bidrar til en uheldig utvanning av ambisjonene for bærekraftig utvikling i spredtbygde strøk.

Retningslinjene bør fremme innovasjon og nytenkning ved å trekke på arkitektur- og landskapsfaglig kompetanse i tillegg til lokalkunnskap og medvirkning fra lokale interessenter. På den måten trenger det ikke være noen motsetning mellom vern og utvikling i bærekraftig arealplanlegging.

En helhetlig tilnærming til infrastruktur, arkitektur og stedsutvikling vil gi en bedre arealutnyttelse med lavere miljøfotavtrykk uten at det behøver å gå på bekostning av stedsutvikling og sosial bærekraft. Hensyn til arkitektur, landskap og stedsutvikling kan bidra til mer bærekraft, større aksept og stolthet for stedene og arealene vi skal forvalte. Det må på plass sterkere insentiver for utvikling av allerede bebygd areal fremfor naturarealer eller arealer egnet for restaurering.

Vi mener at SPR-AM må gi sterke føringer for at vi skal lykkes med å nå samfunnets vedtatte mål for bærekraft, ivareta hensynet til barn og unges oppvekstsvilkår og estetisk utforming av omgivelsene, og samtidig oppfylle våre internasjonale forpliktelser.

SPR må bidra til et tydelig grunnlag for innsigelser og ikke begrense seg til «nasjonale eller vesentlige regionale interesser». Det er avgjørende for etterlevelse at det fremmes innsigelser mot planer som strider mot retningslinjene.

For konkrete innspill med begrunnelser viser vi til vedlegget.

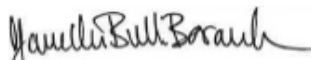
Vennlig hilsen

Norske landskapsarkitekters forening

Line Oma
Generalsekretær

Arkitektbedriftene i Norge

Janeche Bull Borander
utviklingssjef

Norske arkitekters landsforbund

Kai Reaver
fagsjef

Om arkitektorganisasjonene

Arkitektbedriftene i Norge (AiN) er bransje- og arbeidsgiverorganisasjonen for bedrifter med praktiserende arkitekter, landskaps- og interiørarkitekter med faglig ledelse med masterutdanning.

Norske arkitekters landsforbund (NAL) er en fagideell medlemsorganisasjon for arkitekter i Norge med utdanning på universitetsnivå tilsvarende mastergrad eller sivilarkitekt.

Norske landskapsarkitekters forening (NLA) er en fagideell medlemsorganisasjon for landskapsarkitekter i Norge med godkjent høyere profesjonsutdanning på masternivå.

Vedlegg:

FORSLAG OG KOMMENTARER TIL DE ENKELTE KAPITLENE

STATLIGE PLANRETNINGSLINJER FOR AREALBRUK OG MOBILITET

Kapittel	Endringsforslag (i rødt)	Begrunnelse
KAPITTEL 1		
	<p>Strykningsforslag: Planleggingen skal legge til rette for tilstrekkelig boligbygging og næringsutvikling, med vekt på gode regionale løsninger.</p> <p>Kommunene skal ha handlingsrom til å kunne bestemme hvor nye boliger skal bygges ut fra lokale forutsetninger. Områdene og handlingsrommet er beskrevet i kapittel 5.</p>	<p>Formuleringer i rød tekst foreslås strøket.</p> <p>Formuleringen om at kommunene skal ha handlingsrom til å bestemme hvor nye boliger skal bygges «<i>ut fra lokale forutsetninger</i>» er uklar og kan være lite langsiktig.</p>
KAPITTEL 2		
Generelt	Betydningen av arealnøytralitet bør inngå i kap. 2.	Ett av Norges langsiktige konkurransefortrinn vil være å ta vare på det natur- og miljøgrunnet som distrikts-Norge har. Næringsvirksomhet knyttet til naturgrunnlag og turisme forutsetter at både biologisk mangfold, myrområder, helhetlig landskaps- og naturområder, byggeskikk og steds kvaliteter ivaretas og utvikles.
KAPITTEL 3		
Generelt	Det er positivt at kapittelet presiserer at SPR-AM også dekker fritidsbebyggelse, og at det legges større vekt på landskap, jordvern, naturmiljø, kulturminner og gjenbruk av eksisterende bygninger.	
3.1 Samordnet areal- og transportplanlegging	Forslag: Utbyggingsmønster og transportsystem må samordnes for å oppnå løsninger som ivaretar klima og miljø , er arealeffektive, begrenser transportbehovet og legger til rette for sykkel, gange og kollektivtransport.	Tydeliggjøre hensynet til klima og miljø. Rød fet tekst legges til.
3.14 Stedstilpassing og arkitektonisk kvalitet	Byer og steder særpreg, kulturhistoriske elementer og viktige landskapstrekk skal ivaretas. Mål om arkitektonisk kvalitet skal	Rød fet tekst legges til.

	være førende for utbygging og transformasjon.	
3.5 Fritidsbolig	<p>Fortettingspotensialet i fritidsboligområder skal kartlegges og bør utnyttes før det blir lagt til rette for utvidelse av eksisterende fritidsboligområder og utbygging i nye områder.</p> <p>Nye fritidsboligområder eller utvidelse av eksisterende områder bør skal i fjellområdene skal ikke anlegges i og over skoggrensen, eller på myr.</p>	<p>Dersom det er potensiale for utnytting er det ingen grunn til å ikke utnytte dette først.</p> <p>Det skal stilles krav som minimerer terrenginngrep og hindrer endring av landskapet på ubebygget del av tomtene. Virkningen av områder med fritidsboliger er stor. Også der det er regulert til fritidsbolig må reguleringsplanbestemmelsene stille strenge krav til terrengtilpassing uten inngrep.</p>
3.6 Næring og industri	<p>Strykningsforslag. Det skal tas hensyn til nærings- og industrivirksomheters arealbehov og samfunnets samlede behov for verdiskaping.</p>	<p>Det legges ut enorme industriarealer i tilknytning til eksisterende- og infrastruktur, spesielt langs europaveiene. SPR-AM bør bidra til en mer ressurseffektiv arealbruk også for næringsarealer. Kommunene må selvfølgelig ta hensynet til næringslivets behov og balansere dette mot andre behov jf. Pbl. § 3-1.</p> <p>Foreslått formulering innebærer imidlertid en svekkelse av samordningen av areal og transportplanleggingen i lys av målet om et bærekraftig nullutslippssamfunn.</p>
3.9 Jordvern	<p>Forslag: Jordvern bør skal være et overordnet hensyn i arealplanleggingen. Potensialet for fortetting og transformasjon skal kartlegges og bør utnyttes før det vurderes å ta i bruk dyrket eller dyrkbar jord til utbyggingsformål. Hensynet til jordbrukets kulturlandskap, urbant landbruk og matberedskap skal også vektlegges. Det bør skal vurderes å oppheve gamle planer som innebærer omdisponering av dyrka jord, og tilbakeføre arealene til LNFR-formål.</p>	<p>Det bygges fortsatt ned for mye jordbruksarealer. Vi ser imidlertid at jordvernet ofte har en høyere verneverdi enn natur. Konsekvensen av dette er at viktig nærskog og andre skogsområder bygges ned for å unngå jordbruksarealer. Dette må også unngås.</p>
3.10 Klima, naturmangfold og friluftsliv	<p>Forslag: Det skal tas hensyn til viktige arealer for friluftsliv og naturmangfold, samt karbonrike</p>	<p>Det biologiske mangfoldet er i drastisk tilbakegang. Det er avgjørende å unngå å bygge ned landbruks-, natur- og friluftsområder. Arealnøytralitet eller krav om kompensasjon for LNF-områder som bygges ned kan være føringer som forhindrer nedbygging av natur.</p>

	<p>arealer, slik at disse arealenes kvalitet og evne til økosystemtjenester, karbonlagring og klimatilpasning opprettholdes.</p> <p>Endres til: Viktige arealer for friluftsliv og naturmangfold, samt karbonrike arealer, skal ikke omdisponeres til bebyggelsesformål.</p>	
3.12 Trafikk- sikkerhet	Trafikksikkerhet og trygg skolevei er viktig. Det må hensyntas ved lokalisering av nye skoler så flest mulig elever kan gå og sykle til skolen.	
KAPITTEL 4		
Generelt	<p>Kapittel 4 for større byer foreslås med flere gode planprinsipper. Transporthensynene synes samtidig vesentlig sterkere vektlagt enn målet om å utvikle gode lokalsamfunn og byområder som storbyene også trenger. Formuleringen under overskriften «Fortetting» om at man «særlig» skal vektlegge høy grad av utnyttelse, fortetting og transformasjon med kvalitet kan indikere at unyttelsesgrad skal overstyre andre hensyn. Dette til tross for at man «samtidig» skal vektlegge kulturmiljø, steds kvalitet, gode uteområder, bokvalitet og tilgang til grøntområder.</p> <p>Bebyggelsesstruktur, gater, enkeltbygg, kulturmiljø og møteplasser bør vektlegges også for byområdene.</p>	
4.4 Transport		Punktet må suppleres med prioritering av gående og syklende, og hensynet til gangvennlighet bør generelt innlemmes i retningslinjene.
4.5 Fortetting og transformasjon	<p>Forslag: I by- og tettstedsområder og rundt kollektivknutepunkter skal det legges særlig vekt på at høy arealutnyttelse, fortetting og transformasjon skjer med kvalitet. Samtidig bør kulturmiljø, steds kvaliteter, gode uteområder, bokvalitet og tilgang til grøntstrukturer og naturområder vektlegges.</p>	
KAPITTEL 6		
Generelt	<p>Kapittelet tydeliggjør på en god måte kunnskapsgrunnlaget som er nødvendig i kompliserte plansituasjoner. Behovet for oppdatert kunnskapsgrunnlag, utredning og vurdering av konsekvenser av alternative plangrep, utarbeiding av arealregnskap og regionale boligbehovsanalyser er planfaglig sett riktige og viktige prinsipper.</p>	

6.1	Forslag: Planlegging av utbyggingsmønster og transportsystem skal bygge på et oppdatert kunnskapsgrunnlag for relevante fagtema og omfatte alternativvurderinger som beskriver konsekvenser for miljø, natur og samfunn.	
6.3	Det bør skal utarbeides arealregnskap som del av kunnskapsgrunnlaget i kommuneplanarbeidet. Dette gir kommunene redskap for å sette seg mål for å redusere nedbyggingen av sårbar natur. Fylkeskommunene bør bistå med veiledning og erfaringsutveksling. Arealregnskapet skal inngå i regnskap på regionalt og nasjonalt nivå.	<p>Arealregnskap er et viktig og nyttig verktøy i arealplanleggingen. Det er derfor svært positivt at arealregnskap er medtatt, men bør være et eksplisitt krav. Arealregnskapet for den enkelte kommune må ses i sammenheng med overordnede regnskap på regionalt og nasjonalt nivå, og kommunene bør ha rapporteringsplikt slik at de ansvarliggjøres.</p> <p>Denne typen verktøy bør fylkeskommunene bistå kommunene med å utarbeide dersom kommunene ikke selv har ressurser til dette. Verktøyene i seg selv har liten relevans dersom det ikke resulterer i en endret arealbruk hvor naturen bevares. Staten må oppfordre kommunene til arealnøytralitet</p>
6.7	Helhetlig ROS skal legges til grunn for kommuneplanarbeidet. ROS-analyse på fylkesnivå bør legges til grunn for samfunnssikkerhet og natur i det regionale planarbeidet.	
KAPITTEL 7		
7.4	Det er positivt at det forutsettes at også kommunale og statlige organer skal koordinere prosesser knyttet til konseptvalgutredninger, byvekstavtaler og lokale planer.	